

ДЕЯКІ ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

SOME FEATURES OF DISTANCE TEACHING OF FOREIGN LANGUAGES

Сорокіна М.Є.,

orcid.org/0000-0001-6487-1751

старший викладач кафедри перекладу

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

У цій статті розглянуто специфіку та педагогічні основи дистанційного навчання іноземній мові. У зв'язку з тим, що вимоги до якості мовної підготовки фахівців різних галузей діяльності зумовили відповідні трансформації також у формах організації навчального процесу, методах, засобах навчання і контролю знань, постала необхідність у розробці та створенні курсів дистанційного навчання. Дистанційне навчання передбачає іншу форму подання матеріалу й взаємодії між викладачем і студентом. Зокрема, дистанційне навчання стає новою формою освіти. У статті йдеться про те, що дистанційне навчання – це особлива система навчання з певним компонентним складом: цілями, змістом, методами, організаційними формами, засобами навчання. Таке навчання забезпечує можливість оперативної передачі інформації будь-якого об'єму на будь-якій відстані, зберігання цієї інформації, а також її редагування, можливість інтерактивності за допомогою створюваної з цією метою мультимедійної інформації та оперативного зв'язку з викладачем. У статті розглянуто такі функції комп'ютера: комунікативна, організаційно-стимулююча, інформативна, тренувальна, управлінська й контролююча. Ця стаття розглядає дистанційне навчання як гнучку систему освіти, що дозволяє набувати знання там, де це зручно студенту, і тоді, коли зручно, з урахуванням його потреб. Проте обов'язковою умовою для успішних результатів навчання є створення і розробка електронного підручника або спеціальних курсів, а це дуже трудомісткий процес, оскільки він вимагає ретельного підбору цікавих матеріалів і завдань, оптимальних комп'ютерних програм, відсутності одноманітності, а також урахування потреб аудиторії: вікових, професійних, культурних тощо. У підсумку слід зазначити, що дистанційне навчання дозволяє: індивідуалізувати процес навчання і контролю; підвищити активність тих, хто навчається; інтенсифікувати процес навчання і контролю; підвищити мотивацію здобувачів знань; створити необхідні умови для самостійної роботи; виробити самооцінку у студентів; розвивати пізнавальний інтерес до вивчення іноземної мови; створювати комфортне навчальне середовище.

Ключові слова: дистанційне навчання, метод, інтерактивність, самостійна діяльність, методичні принципи.

This article discusses the specifics and pedagogical foundations of distance learning a foreign language. Due to the fact that the requirements for the quality of language training of specialists in various fields of activity led to corresponding transformations in the forms of organization of the educational process, methods, teaching aids and knowledge control, it became necessary to develop and create distance learning courses. Distance learning involves a different form of presentation and interaction between the teacher and the student. Moreover, distance learning is becoming a new form of education. The article says that distance learning is a training system with its component composition: goals, content, methods, organizational forms, training tools, it provides the ability to quickly transfer information of any volume at any distance, store this information, as well as edit it, the possibility of interactivity with the help of specially created for this purpose multimedia information and operational communication with the teacher. The article discusses the functions of a computer such as communicative, organizational and stimulating, informative, training, managing and controlling. This article considers distance learning as a flexible educational system that allows you to acquire knowledge where and when it is convenient for the student, taking into account his needs. However, a prerequisite for successful results for students is the creation and development of an electronic textbook or special courses and this is a very time-consuming process because it requires careful selection of interesting materials and tasks, optimal computer programs, lack of uniformity, as well as the needs of the audience: age, professional, cultural and etc. In conclusion, it should be noted that distance learning allows you to individualize the learning process and control, increase student activity, intensify the learning process and control, increase student motivation, create the necessary conditions for independent work, develop self-esteem among students, develop a cognitive interest in learning a foreign language, create comfortable learning environment.

Key words: distance education, method, self-dependent activity, interaction, methodological principles.

Постановка проблеми. Під час організації навчального процесу з іноземної мови необхідно орієнтуватися, з одного боку, на мету навчання для цього типу навчального закладу, конкретний етап навчання, а з іншого – на вироблені наукою за довгі роки досить складних пошуків і рішень наявні закономірності навчання іноземним мовам, що полягають у наступному.

1. Під час оволодіння будь-яким видом мовленнєвої діяльності необхідно керуватися слухомоторними навичками, тобто в основі навчання будь-яким видам мовленнєвої діяльності мають бути усні вправи.

2. Оволодіння іноземною мовою передбачає необхідність спираючись на знання рідної мови тих, хто навчається, що забезпечує свідоме і, відповідно, міцніше засвоєння.

3. Незалежно від обраної методики вивчення іноземної мови навчання необхідно будувати так, щоб у свідомості тих, хто навчається, формувалася система мови.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження деяких педагогічних особливостей дистанційного навчання іноземній мові.

Виклад основного матеріалу. Специфіка предмета «іноземна мова» полягає в його діяльній основі, що передбачає необхідність організації самостійної діяльності учнів, надання кожному з них достатньої практики у відповідному виді мовленнєвої діяльності, у вправі з формування відповідних навичок [1]. Як показує багаторічна історія розвитку методики викладання іноземних мов у світі, вивчення іноземних мов є найефективнішим, якщо воно спирається на виявлені вітчизняними вченими три закономірності, зазначені вище.

Ось чому під час обрання зарубіжних курсів, що будуються на інших методичних принципах, особливо якщо вони не враховують спираючись на знання рідної мови тих, хто навчається, необхідність свідомого засвоєння мовного матеріалу, слухачі не досягають очікуваних результатів.

Отже, під час розробки концепції дистанційного навчання іноземним мовам слід брати до уваги, по-перше, дидактичні властивості й функції телекомунікацій, мультимедійних засобів як технологічної основи навчання, по-друге, концептуальні напрями дидактичної організації такого навчання, як елементу загальної системи освіти на сучасному рівні, до того ж необхідно враховувати як загальну специфіку навчання іноземним мовам, так і обрані під час розробки конкретного курсу концептуальні положення конкретної методичної системи.

Під час розробки курсів дистанційного навчання ми керуємося загальними концептуальними положеннями педагогічних підстав навчання на відстані, сформульованих вище й зумовлених характером загальних тенденцій розвитку освіти у світовій практиці. Тому основні концептуальні положення організації дистанційного навчального процесу з іноземної мови можуть бути викладені у такий спосіб.

У основі дистанційного навчання іноземним мовам має бути самостійна практика кожного учня в тому виді мовленнєвої діяльності, який він нині опановує.

Діяльність кожного слухача повинна відбуватися під керівництвом досвідченого педагога, на основі інтерактивності. Навчальний процес має бути побудований так, щоб педагог мав можли-

вість систематично упродовж усього курсу відстежувати, коригувати, контролювати й оцінювати діяльність тих, хто навчається.

Самостійна діяльність учня потребує як ефективного зворотного зв'язку стосовно використаного навчального матеріалу – поопераційний внутрішній зворотний зв'язок, що забезпечує можливість самоконтролю, так і зовнішнього зворотного зв'язку під час роботи в групах і контактах з викладачем.

Учень, відповідно, повинен мати різноманітні контакти в процесі навчання, окрім начального курсу: з партнерами по курсу (парні, групові, колективні); з адміністратором сервера, з викладачем, із зарубіжними партнерами.

Види самостійної діяльності тих, хто навчається, також мають бути різноманітними: індивідуальними, парними, груповими – навчання в невеликих групах за принципом навчання у співпраці (cooperative learning), з усією групою курсу (конференції, колективні обговорення).

Основними методичними принципами, що мають концептуальне значення для організації подібної системи навчання, є такі:

- комунікативний принцип, який забезпечується не лише під час контактів з викладачем (не надто частих), але здебільшого під час роботи в малих групах співпраці, під час використання різноманітних проблемних завдань, розробці спільних проектів, у тому числі й міжнародних із носіями мови, під час роботи з різноманітною інформацією, що отримується учнями з різних баз даних, конференцій, Інтернету й регіональних мереж, бібліотек, наукових і культурних центрів світу;

- принцип свідомості, який передбачає спираючись на певну систему правил, що передують формуванню навички і сукупно дають тим, хто навчається, уявлення про систему мови, яку вони вивчають;

- принцип звернення до знання рідної мови учнів, що полягає в організації їх ознайомлення з новим мовним матеріалом під час формування орієнтовної основи дій;

- принцип наочності, який передбачає різні види і форми наочності: мовну наочність (відбір автентичних текстів мовних зразків, що демонструють функціональні особливості мовного матеріалу, що вивчається, у певному культурному середовищі країни мови, яка вивчається тощо); зорову наочність під час використання різноманітних мультимедійних засобів, організації відео-конференцій; слухову наочність, яка передбачає необхідність використання певних програмних

засобів – саундблестерів, CD-ROM, а також організації аудіо-конференцій;

– принцип доступності, що забезпечується в дистанційних курсах не лише шляхом відповідної розробки навчального матеріалу різних рівнів складності, але й шляхом інтерактивного режиму роботи; інтерактивність – ключове слово не лише в загально-дидактичному плані за дистанційного навчання, воно набуває особливого звучання під час організації навчання іноземним мовам на відстані;

– принцип позитивного емоційного фону, що формує стійку мотивацію навчання для кожного учня, що надзвичайно важливо за дистанційної системи навчання і що досягається, з одного боку, специфічною організацією самого курсу, з іншого, що особливо важливо, – системою встановлюваних стосунків у процесі навчання між викладачем і тими, хто навчається, що також закладається в ідеологію курсу та процесу навчання. Якщо за очної системи навчання створення атмосфери доброзичливості, взаєморозуміння і довіри має величезне значення для успіху навчання, то за дистанційної форми навчання – це одна з вирішальних умов успіху. Відомо, що добре себе виправдовують навчання в співпраці, проектні методи, які дозволяють встановити атмосферу взаємодопомоги і доброзичливості, гарантують успіх і почуття задоволення від виконаної роботи кожному учню (на певному рівні, залежно від здібностей).

Зазначені принципи мають методологічне значення для успішного навчання іноземним мовам дистанційно. Проте це зовсім не означає, що інші методичні принципи не слід використовувати, якщо вони, звісно, не суперечать вказаним тут концептуальним положенням.

У світлі сказаного важливе значення для організації дистанційного процесу навчання мають такі чинники:

1. Відбір і організація мовного матеріалу відповідно до цілей і завдань курсу (це має бути тільки автентичний матеріал).

2. Структуризація курсу, його методична і технологічна організація (гіпертекстові технології, веб-сторінки).

3. Чітке планування роботи групи (організація малих груп, конференцій, у тому числі, за можливістю, аудіо- та відео-конференцій, організація систематичної звітності – індивідуальної, групової).

4. Організація систематичних консультацій з викладачем і куратором сервера.

5. Створення та вправна підтримка позитивного емоційного фону в групі загалом й у кожного учня зокрема.

Особливе значення мають концептуальні педагогічні положення побудови сучасного курсу дистанційного навчання іноземним мовам. Коротко їх можна звести до таких.

У центрі процесу навчання (навчання, а не викладання) знаходиться самостійна пізнавальна діяльність того, хто навчається. Самостійне опанування різними видами мовленнєвої діяльності, формування необхідних навичок і умінь є специфікою цієї галузі знання [2].

Відповідно, по-перше, потрібна гнучкіша система освіти, що дозволяє набувати знання там і тоді, де і коли це зручно учню. По-друге, під час дистанційного навчання той, хто навчається, повинен володіти не лише навичками користувача у роботі з комп'ютером, але і способами роботи з автентичною інформацією, з якою він зустрічається в різних ресурсах Інтернету. Йдеться про те, що учні повинні добре володіти різними видами читання: детальним, пошуковим, ознайомлювальним, працювати з електронними довідниками та словниками, які можуть бути додатками до цього курсу або існувати автономно на різних серверах. Тому важливо мати курси, націлені на навчання цим специфічним видам читання, роботу з довідковими електронними матеріалами.

Самостійне набуття знань не повинне мати пасивний характер, навпаки, учень від початку має бути залучений до активної пізнавальної діяльності, що не обмежується оволодінням знаннями, проте неодмінно передбачає їх застосування для вирішення різноманітних комунікативних завдань у спільній творчій діяльності в групах. З цією метою на курсах іноземних мов особливо ефективні спільні проекти, передусім там, де це можливо, міжнародні – з носіями мови, що вивчається.

Дистанційне навчання, індивідуалізоване за своїм змістом, не повинне водночас унеможлилювати комунікацію не лише з викладачем, але й з іншими партнерами, співпрацю в процесі різного роду пізнавальної та творчої діяльності. Проблеми соціалізації дуже актуальні за дистанційного навчання. Для іноземної мови ця проблема є однією з ключових [3].

Система контролю за засвоєнням знань і способами пізнавальної діяльності, умінням застосовувати отримані знання в різних проблемних ситуаціях повинна мати систематичний характер, будуватися на основі як оперативного зворотного зв'язку (закладеного до тексту навчального мате-

ріалу, а також в організацію оперативного звернення до викладача або консультанта курсу), так і відстроченого контролю (наприклад, під час тестування).

Будь-яка модель дистанційного навчання повинна передбачати:

- гнучке поєднання самостійної пізнавальної діяльності учнів з різними джерелами інформації, навчальними матеріалами, спеціально розробленими для цього курсу;

- оперативну й систематичну взаємодію з провідним викладачем курсу, консультантами-координаторами, групову роботу за типом навчання у співпраці (cooperative learning) з учасниками цього курсу, використовуючи усе різноманіття проблемних, дослідницьких, пошукових методів у ході роботи з відповідними модулями курсу;

- спільні телекомунікаційні проекти учасників курсу із зарубіжними партнерами (міжнародні проекти), обговорення, презентації груп та індивідуальні презентації проміжних і підсумкових результатів у ході електронних телеконференцій з обміном думками, інформацією з учасниками курсу, а також за необхідності з будь-якими іншими партнерами, у тому числі із зарубіжними, за допомогою Інтернету.

Контроль успішності подібного навчання має бути початковим, оперативним і передбачатися під час розробки відповідних навчальних матеріалів, проміжним і підсумковим з боку провідного викладача та у вигляді тестів презентацій, творчих робіт. Останнім часом для таких цілей здебільшого використовуються спеціальні веб-сторінки, які може організувати для себе кожен учень або група співпраці. Робота з такими сторінками значно полегшує весь процес взаємодії.

Ефективність будь-якого виду навчання на відстані залежить від чотирьох складників: а) ефективної взаємодії викладача і того, хто навчається, попри те, що вони фізично розділені відстанню; б) використовуваних при цьому педагогічних технологій; в) ефективності розроблених методичних матеріалів і способів їх надання; г) ефективності зворотного зв'язку [4].

Іншими словами, успішність і якість дистанційного навчання здебільшого залежать від ефективної організації та методичної якості використовуваних матеріалів, а також від керівництва, майстерності педагогів, що беруть участь у цьому процесі.

Можна виділити ряд характеристик, властивих будь-якому їх виду, якщо це навчання претендує бути ефективним:

- курси дистанційного навчання з іноземних мов передбачають ретельніше й детальніше планування діяльності учня, її організацію, чітку постановку завдань і цілей навчання, надання необхідних навчальних матеріалів у міру виконання попередніх завдань;

- інтерактивність – ключове поняття освітніх програм дистанційного навчання. Курси дистанційного навчання, особливо з іноземних мов, повинні забезпечувати максимально можливу інтерактивність між учнем і викладачем, зворотний зв'язок між учнем і навчальним матеріалом, надавати можливість групового навчання, бо специфіка предмета полягає в постійному спілкуванні, в інтерактивності самого процесу;

- надзвичайно важливо забезпечити високо-ефективний зворотний зв'язок, щоб ті, хто навчається, могли бути упевнені в правильності свого просування на шляху від незнання до знання. Такий зворотний зв'язок має бути як поопераційним, оперативним (на етапі формування навичок), так і відстроченим – у вигляді зовнішньої оцінки з боку викладача;

- мотивація – також найважливіший елемент будь-якого курсу дистанційного навчання; у курсах з іноземних мов вона значною мірою досягається за рахунок міжкультурного компонента, а також використання наявних можливостей спілкування з носіями мови, тобто створення природного мовного середовища;

- структуризація курсу дистанційного навчання має бути модульною, щоб той, хто навчається, мав можливість чітко усвідомлювати своє просування від модуля до модуля, міг обирати будь-який модуль на власний розсуд або на розсуд провідного педагога, залежно від рівня учня. Об'ємні модулі або курси помітно знижують мотивацію навчання;

- для курсів іноземної мови особливе значення має звуковий і ілюстративний супровід, який може бути реалізований на основі або мережевих технологій, або CD-ROM.

Висновки. Отже, технічно розв'язати проблему дистанційного навчання на цей час можна по-різному. Сучасні інформаційні технології надають практично необмежені можливості в розміщенні, зберіганні, обробці й наданні інформації будь-якого об'єму і змісту на будь-якій відстані. За цих умов під час організації системи дистанційного навчання на перший план виходить педагогічна, змістовна його організація. Мається на увазі не лише відбір змісту для засвоєння, але й структурна організація навчального матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва : Слово Slovo, 2000. 624 с.
2. Полат Е.С, Петров А.Е. Дистанционное обучение. Каким ему быть? *Педагогика*. 1999. № 7. С. 29–34.
3. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления / Пер. с англ. Н.М. Никольской. Москва : Совершенство, 1997. 208 с.
4. Щенников С.А. Открытое дистанционное образование. Москва : Наука, 2002., 174 с.